جۆن دۆن ـ لاواندنەوەیەک
جۆزیف برۆدسکی

وەرگێرانی لە سویدییەوە:
عەبدوڵ قادردانساز و هیوا قادر

جۆن دۆن دەنوێ و هەموو شتێکی دەوروبەریشی نوقمی خەودەبێ.
دیوارەکان و ئەردەکەو چەرپاکان و تابلۆکان، نوستوون،
مێزەکەو قاڵیەکان و سورگیەکان و قوفڵەکان، نوستوون.
دۆلابی جل و مێزی میوان و مۆمەکان و بەرتاقەکان، هەموو نوستوون.
هەمووشتێ خەوی لێکەوتووە، بوتڵ و پەرداخ و گوڵدانەکان و نانەکە،
کێردی نان قاشکەرەکەو فەخفوری و شتەکریستاڵیەکان و دەووریی سەر مێزەکە،
شەوچراو چەرچەفی چەرپا و دۆڵاب و شووشەی پەنجەرەکان و کاتژمێرەکە،
پێپلیکانەکان و دەرگاکان نوستوون، شەو گەیشتۆتە هەموو جێیەک.
لەهەموو جێیەکدا شەوە: لە سووچەکان و چاوی ئاگردانەکان و چەرچەفی چەرپایەکان
لە کاغەزەکان و مێزی نووسینەکە و پەندە نووسراوەکەدا،
لە پەیڤەکانیدا، هێزمەکان و لە مقاشی ئاگردانەکەو لە سووچی موغەیرییەکەدا شەوە،
لەو شوێنەی ئاگرەکەی تیا دامرکاوەتەوە، لە هەموو جێیەکدا هەر شەوە.
لە بلوزو پێڵاوەکاندا، لە گۆرەوی و سێبەرەکاندا،
لە پشتی ئاوێنەکە و کورسیەکان و سەر چەرپاکە،
دووبارە لەنێو گوڵدانەکان و سەر خاچ و نێو بەرگەلێفەکاندا،
نەعلەکان و گسکی پشت دەرگاکە، هەموو شتێ نوستووە.
نوستووە هەموو شتێ، پەنجەرەکان و بەفری نیشتووی سەر چینکۆی لێواری پەنجەرەکان،
گوێسوانەکان سپی وەک چەرچەفی سەر مێزی ماڵە هاوسێ، ستارەکان نوستوون،
کۆڵان سڕە وەک سڕی مردوو،
دیمەنی گەڕەک لەناو چوارچێوەی بەبەفر گیراوی پەنجەرەکەدا نابینرێ.
خەوتوون گومبەزەکان و دیوار و پەنجەرەکان، هەموو، هەموو شتێ نووستووە.
بەردی سەر شۆستەو کاریتەکان و شیشەبەندی پەنجەرەکان و گوڵزارەکان نوستوون.
چەپەرو زنجیرە بە ئاڵتون زاخدراوەکان، لەمپەری بەر ڕێگاکان، نوستوون.
هیچ ڕوناکاییەک لەم شەوەدا تیشک ناخاتەڕوو، جیرەی هیچ چەرخێک ناگاتەگوێ.
دەرگاکان و دەسکەکانیان، زەنگەکان نوستوون، کێلونی پەنجەرەکان،
قوفڵەکان و پشتیوانی دەرگاکان نوستوون، سورگیەکان و کلیلەکان.
نە دەنگێک، چرپەیەک، سرتەیەک نابیستی.
تەنها خرمەی بەفر نەبێ کە عومری شەو درێژ ئەکات.
بەندیخانەو قوفڵەکان، تەرازوی دووکانی ماسی فرۆشەکان نوستوون.
کەلاکی هەڵواسراوی بەرازەکان نوستوون،
خانووەکان و حەوشی پشتماڵ و سەگە پەتکراوەکان نوستوون.
پشیلەکان بەخۆیان و گوێ قوتەکانیانەوە،
مشکەکان و مرۆڤەکان نوستوون، لەندەن سەرتاپا نوقمی گێژاوی خەوبووە.
لە بەندەرەکەدا بەلەمێکی چارۆکەدار نوستووە،

ئاوی داناردانار بەبەفر، بە بەر قوڵاخی بەلەمەکەدا دێت و دەچێ و
بە ناو قووڵایی دەریادا دەهیسێنێ و
هاودەم لەتەک هەورەکانی قووڵایی ئاسماندا بۆ دوور دوور ئەوقدەدات.
جۆن دۆن نوستووەو دەریاش لەگەڵ ئەودا نوستوو،
کەنارە گڵگەچیەکە لەپاڵ دەریادا نوستوو،
زۆربەی ئەم دورگەیە لە ئامێزی بێدەنگیدا نوستووە،
لێ باخچەکانیش بەسێ قوفڵ کلۆمدراون،
کەڤووتەکان و دار سنەوبەرەکان، قرژاڵەکان، لاریکسەکان و بێتوولاکان نوستوون.
پێدەشتی کێوەکان و جۆگەلەو تولەڕێگاکان نوستوون،
لەو دەمەدا ڕێوی و گورگ و ورچەکان نوستوون،
بەفر لەبەر ئەشکەوتەکاندا مۆڵ دەخوا.
باڵندەکان بێ جووکەجووک و ستران نوستوون.
قیغەی قەلەڕەشکەکان و پێکەنینی کونەپەپوو نابیسترێ،
مەلەکوتی دڕندانەی شەو گومبەزێک بەسەر ئینگلتەرادا هەڵدەدا.
لە کاتێکدا تەنها ئەستێرەیەک دەجریوێنێ و جرجێک دەڕوا تا دان بە گوناهەکانیا بنێ.
هەموو شتێ نوستووە، مردووەکان لە گۆڕەکانیاندا،
زیندووەکانیش لە نێو دەریای کراسی خەویاندا ڕاکشاون
نوقومبوو لەناو وڕێنەکانیاندا، دووبەدوو یان تەنها نوستوون.
هەموو، هەموو شتێ نوستووە، ڕووبارەکان، چیاو دارستانەکان،
گیانلەبەرە دڕندەکان و باڵندەکان، تێکڕا نوستوون.
دامێنی ئاسمانە ڕەشەکان و هەموو شتێ کە مردووەو هەموو شتێ کە زیندوو، نوستوون.
تەنیا هەر بەفرە سپیەکەیە باوەخولێ دەکاو فریشتەکانیش نوستوون،
«پیرە نورانیەکە» زۆر دوور لە پەژیوانییەکانی دنیا
لە خەوی پیرۆزو بێ شەرمیدا دەنوێ.
نوستووە دۆزەخ، بەهەشتیش لەنێو شکۆی خۆیدا نوستوو.
لەم ساتەدا کەسێک نیە لەماڵەوە دەستەودامانی خەو نەبووبێ.
خوا نوستووەو زەویش ئێستا بەخۆی غەریبە،
چاوەکان نابینن، گوێکانیش ئەشکەنجەکان نابیستن،
لەسەر بەفری کێڵگەکانی ئینگلستاندا
شەیتان و کینە لەپاڵ یەکدیدا نوستوون.
سوارەکان نوستوون، سەردەستەی فریشتەو کەڕەناکەی نوستوون،
ئەسپەکان بەدەم خەوەوە لەترەدەن،
تەنانەت پۆلە فریشتەی زارۆی بەیەکا ئالاوی
ژێر قوبەی کڵێسای سان پولسیش نوستوون.
جۆن دۆن و هەر هەموو شیعرەکانی نوستوون،
حوزن و ئازارەکانی لە نێو ڕەزمی بەیتەکانیدا دەڕازێن.
هەر دێڕەو وەک برا و هاوڕێیەکی ئازیز بەگوێ ئەوی تردا دەچرپێنێ:
تۆزێ برۆ بەولاوە، پێویستە بەردەوام بین.
بەڵام ڕێگا گەلێ دوورە تا دەروازەکانی بەهەشت،

دێڕەکان بێ هەواو لوتبەرزی لەیەکدی دەئاڵێن و
لەسەر ژێیەک تێکڕا ئەوق دەدەن.
هەموو کۆپلەکان نوستوون.
هەروەک پاسەوانێک لەکاتی تێپەڕبوونی مارشێکی درێژدا
بەلاتەنیشتا قافیەو دوو دێڕی هیجاکان ئاوڕ دەدەنەوە.
گومەزی قایمی لاشانی دەروازەکان نوستووە،
نیگای تێڕوانینی ئاوی «لیسیس»، نوستووەو
سەربەرزیش دوور لەو نیگایە نوقمی خەوە.
هەموو خەم و مەینەتیەکانیش بەبێ جوڵە نوستوون.
خێرو شەڕ ئامێزیان بەیەکدا کردووەو
پێغەمبەرەکان نوستوون، تاوی بەفری داکردوو
لە سەر ئەو پانتاییە بەربڵاوەدا بەدووی ڕەشاییەکی بچوکدا دەگەڕێ داکا بەسەریا.
هەموو شتێ نوستووە، کتێبەکان لەناو دێڕە سەختەکانیاندا نوستوون.
ڕووباری پەیڤەکان کەبەفری لەبیرچوونەوە داپۆشیون نوستوون،
گشت ووتارەکان، لەتەک هەموو ئەو ڕاستیانەی کە هەڵیانگرتوون نوستوون،
زنجیرەکان نوستوون و بەئاستەم زڕە لە ئەڵقەیانەوە دەبیسترێت.
هەموو لە بێدەنگیەکی قووڵدا نوستوون، «پیرە نورانیەکە»
شەیتان و خواو، خزمەتکارە بەدەکانیان و هاوڕێکانیان و منداڵەکانیان نوستوون.

لەسەرتاپای زەمیندا بەدرێژایی ڕێیە تاریکەکان،
هیچ نابیسترێ تەنها خاشەخاشی بەفرنەبێ.
دواتر چی..! گوێت لێیە... لەناو تاریکایی ئەو سەرمایەدا
ئینسانێک دەگری، لەترسا بە چرپە دەدوێ
کەسێک لەبەر زیللەتی زستاندا بەجێماوەو
دەگری... کەسێک وا لەو تاریکییەدایە،
بەندییەکە لەناو زیندانی زستاندا
نووزەیەکی باریک، باریک وەک دەرزی، لێ بێ دەزوو..
لەهەموو جێیەک سەرماو سۆڵەو تاریکییە...
بەتەنها بەسەر بەفردا دەخزێ و شەو بە سپێدەوە دەداتەوە دەم یەک.
«ئەوە کێیە لەوێدا هەنسک ئەدا؟ ئەوە تۆیت ئەی فریشتەکەم
چاوەڕێی ئەو هاوینەیت کە لەژێر بەفری زستاندایە؟
چاولەڕێ بۆ گەڕانەوەی خۆشەویستی من؟
بەم تاریک و نووتەکە دەگەڕێیتەوە بۆ ماڵ؟
ئەوە تۆیت بەتاریکی شەودا هاواردەکەی؟... هیچ وەڵامێک نییە.
«ئەوە ئێوەن، فریشتە منداڵەکان؟
ئەم گریانە وام لێدەکات بیر لە کۆڕاڵە غەمگینەکانتان بکەمەوە»
ئێوەن کە لەهاکڕا بڕیارتان داوە کاتێدڕالیە خەوتووەکەم بەجێبهێڵن؟
بەڕاست تۆ بڵێی ئەوە ئێوەبن؟».. بێدەنگی.
«دەکرێ ئەوە تۆ بیت، پاول؟

 پاش خوێندنی هەموو ئەو پەندانە بۆ وا دەنگت نووساوە؟
ئەوە تۆیت کەلەو تاریکییەدا سەرە بۆزەکەت نەوی دەکەیت و
دەگریت؟« هچ شتێک نییە جگە لە دەنگدانەوەی بێدەنگی.
ئەو دەستەی کە کەون و کائنات دەبات بەڕێوە،
هەر هەمان دەست نییە کە دەموچاوی خۆی لە لەپیا دەشارێتەوە؟
ئاه.. هزرێکی سەرگێژکەر،
ئەوە تۆیت ئەزبەنیم؟ خوای گەورە، کەلەو گەردوونە بالآیەدا دەگریت.»
چەند بە کپی! ئەم بێدەنگییە دەکشێ،
ئەوە تۆ بوویت، جبرائیل، کە فووت کرد بە کەڕەناکەتدا؟
سەگەکان دەستیان کرد بە وەڕین. منم تەنها بێدار لە خەو.
سوارچاکەکان ئەسپەکانیان زین دەکەن.
هەموو شتێ گەمارۆدراوە و لەو تاریکییە قووڵەدا نوستووە.
لە ئاسمانەوە گەلە سەگی ڕاو بەردەبنە خوارەوە،
 ئایا ئەوە تۆیت، جبرائیل،
 لەو تاریکی زستانە ترسناکەدا هەنسک دەکەیتە کەڕەناکەتەوە؟»
«نا، ئەوە منم، گیانی تۆم، جۆن دۆن.
من، گیانی تۆ، کە بەتەنها ئالێرە لە ئاسماندا بەجێهێڵراوم،
بە قورسێتی هزرەکانی خۆمەوە، بەسەختی شەتەکدراوم.
بەم بارە گرانەوە لەنێوان هەڵچوون و داچوونی مەبەستێکی بەرزدا
بەئازادی باڵدەگریتەوەو لەم دەڤەرەدا دەفڕییت.
تۆ وەکو باڵندەیەک وابوویت، دوور لە سەربانە لێژەکان،
هەموو گەلەکەی خۆت بینی، هەموو دەریاکانت بینی
هەموو وولآتە دوورەکان، تۆ دۆزەخت بینی.
– سەرەتا لە خودی خۆتداو دواتر لای هەمووان.
 تەنانەت تۆ بە چاوەکانی خۆت بەهەشتی درەوشاوەت بینی
کە پێکهاتبوو لە سوڕگەی هەستە غەمبارەکانی خۆت.
تۆ بەچاوی خۆت بینیت: ژیان وەک دوورگەکەت وابوو،
ئیدی خۆتکرد بە چاوساغی ئەم ئۆقیانووسە.
جیهان جگە لە تاریکییەکی قیژەکەر هیچی تر نەبوو.
تۆ بەدەوری خوادا فڕیت و بەربوویتەوە خوارێ و دیسان بەرەو ئاسمان بەرزبویتەوە.
لێ ئەوەی کە باری گرانکردوویت، ئەوەیە کە ڕێتنادا بگەیتە ئەو بەرزاییانە،
لەوێ هەموو ئەوەی کە لە سەر زەوی ماوەتەوە، تەنها چەند ڕوبارێکی پێچەبەدەورەو
قوللەی زراڤن، لەوێ دەڵێی ئەمە ئاخرزەمانەو
کەچی ئەو ترسەش نییە تۆقێنەر.
لەم ولآتەدا هەوا لەجێی خۆیدا کپ و وەستاوە.
هەموو شتێ بە خەونێکی ناخۆش و پڕزۆڵ براو دەچێت.
خوا لە شەوێکی تەماویدا ڕووناکیەکی دوورە دەستی سەر پەنجەرەیەکە.
هیچ گاسنێک لەوێدا کێڵگە ناکێڵێت،

هیچ گاسنێک ساڵ لەوێدا ناکێڵێت، سەدە لەوێدا ناکێڵێت.
دارستانە بەرەڵاکان حەسارێکی ئێجگار گەورە دروست دەکەن.
بارانیش لەنێو گیا زۆروزەبەندەکاندا سەمادەکات.
ڕۆژێک دێت داربڕێک بە ئەسپێکی لەڕەوە
سەری لێ بشێوێ و بێتە ئەم بێشەڵانە پڕ لەبەفرو ترسناکییەوە.
دەبێ ئەو بە دارسەرویەکدا هەڵگژێ و لەپڕ لە دۆڵەکەی خوار خوارەوە
چاوی بکەوێت بەشەوقی ڕووناکییەک.
بەڵێ دووری هەموو شتێکە. ئێرە ناوچەیەکی تاریک و نائارامە.
نیگا بە هێمنی بەسەر سەربانە دوورەکاندا دەخزێت.
ئێرە هێندە ڕووناکە، حەپەی هیچ سەگێک و
زرنگەی زەنگی هیچ کاتژمێرێک نابیستریێ.
لێ دەرک بەوەدەکات، دوور، دووری زۆردوور هەموو شتێکەو
بە تەکانێکی بەگوڕ قولاخی ئەسپەکەی بەتوندی دیسانەوە وەردەگێڕێتەوە بۆ دارستان.
لێرەدا ڕەشمەو، تاخورک و شەو، خۆی و ئەسپە لەڕەکەی
دەبنە خەونێک لەناو ئینجیلدا.

ئاوا، من دەگریم و دەگریم .. من مەحکومم بە ژیانێک لەناو ئەم بەردانەدا.
من ناتوانم بەم کاڵا گۆشتینییەی خۆمەوە بۆ ئەو بەرزاییە بفڕم
پێشان دەبێ بمرم، دەبێ فەرامۆشیبکەم،
ئەم ڕوناکییە شێدارەی زەوی لەیادکەم ڤێجا دەتوانم بفڕم.
بەتاسەی گەیشتن بەتۆ گڕم تێبەربووە
تا لەگەڵ گۆشتەکەمدا دیسانەوە بماندووریتەوە بەیەکەوە.
بێسودە تاسەم، ئەز دەزانم،
پاشان؟ گریانی من ئارامی شەوت دەشێوێنێ و
«با»ش وەک دەرزییەکی هەرگیزاوهەرگیز کەنەفت نەبوو
بەناو تاریکەشەودا دەڕواو دەماندوورێت بەیەکەوە.
ئەوە من نیم کە دەگریم، ئەوە تۆیت،، تۆیت جۆن دۆن.
تۆ بەتەنها ڕاکشاویت و دەووری سەر مێزەکە لە دۆڵابەکەدا نوستووە.
کلوکلوی بەفریش لەناو تاریکەسەڵاتدا وندەبێ و
بەسەر خانووە خەولەچاوکەوتووەکەتدا دەبارێ.
وەک باڵدارێک لەناو هێلانەکەتدا
وەک ئەستێرەکەت کە بەهەورێک داپۆشراوە و
بۆ تاسەی گەڕان بەدووی ژیانێکی ڕاستەقینەدا،
شادمانی خۆت پێ سپاردووە، نوستوویت.
بێگەردە ڕۆحی تۆ، ڕێگەی تۆ ئازادنییە لە ناهەقی.
لێ ئەو وەک قەلەڕەشکە لە هێلانەکەیدا
لەسەروو هێلانە بۆرەکانی ڕیشۆڵەکانەوە خۆی ناشارێتەوە.
ڕۆژێک هەر دەبێ بێداربێتەوە، وەک بێداربوونەوەی باڵدارەکان.
ئەو تا هەنووکەش لە ژێر لێفە سپیەکەیدا ڕاکشاوە

له نێوان ڕۆحی ئەم و جەستەی نوستوویدا
گەردوون بە بەفرو خەو دووراوەتەوە.
هەموو شتێ نوستووە. دوو سێ دێڕە شیعر نەبێ
بە ڕیشخەنەوە چاولەڕێی تەواوبوونن:
عەشقی خوایی جگە لە گۆشتی پیری جەستەی
سەردەستەی ڕەبەنەکان چی تر نییە.
لەم گەردوونەدا هەر بەرداشێک کە تافەتافی ئاو بیسوڕێنێ
هەمان باراشی ئاردە.
دەتوانین هاومالّ ژیانمان بەش کەین، بەلاّم لەگەلّ کێ مەرگ بەش کەین؟
ئەو قوماشە داڕزاوە، ڕێزەڕێز دەکەین و دایدەدڕین،
فڕێی دەدەین و هەلّیدەگرینەوە، دیسان پارچەپارچەی دەکەینەوە
لەگەلّ دوا ڕاتەکاندا! ڤێجا ئەو ئاسمانە یەک پارچەییە
لەو تاریکییەدا دەکارێ دەرزییەک بگرێت بە دەستییەوە...
بنوو، بنوو، جۆن دۆن. ڕۆحی خۆت ئەشکەنجەمەدەو بنوو.
عابا داڕزاو و کونکونەکەت بە خەمبارییەوە هەلّواسراوە..
بڕوانە لەناو هەورەکاندا ئەستێرەکەت خۆی پیشاندەدا
ئەو ئەستێرەیەی عەیامێکە ئێشکی تۆ دەگرێت.

١٩٦٣

جۆزێف برۆدسکی.

جۆن دۆن: شاعیرێکی ئینگلیزە، لە سالّی ١٥٧٢–١٦٣١ ژیاوە، ژیانی لاوێتی لە نێوان خوێندنی بالاّ و عەشقێکی لە ڕادەبەدەر بۆ سێکس بردۆتە سەر. لە سالّی ١٦٠١دا کچێکی بێ ویستی خانەوادە گەورەو بەدەستەلاّتەکەی خواستووە، ئەمەش بۆتە هۆی دابەزینی پلەو پایەی کۆمەلاّیەتی. لە سالّی ١٦١٥ دا دەستی کردووە بە خزمەتکردن لە کلّێسادا، سالّی ١٦٢١پلەیەکی ئاینی بەرزی لە کلّێسای «سان پاول» پێدراوەو بۆتە باشترین خەتیبی هەموو ئینگلستان، مردن لە شیعرەکانی جۆن دون دا پانتاییەکی گەورەی داگیرکردووە، بە چەشنێ کە ترس و حالّلێهاتن لەشیعرەکانیا هاوشانی یەکترن.

هێزمەکان: پارچەداری سوتەمەنی.
موغەیری: زۆپای گلّینی قەد دیوار.
کەڤوت، لاریکس، بێتوللاّ: ناوێ سێ درەختن.
پیرەنورانیەکە: پێدەچێ مەبەستی «جان پۆل» بێت کە گۆڕەکەی لەناو کلّێساکەدایە.
لیسیس: ئاوی پیرۆزی کلّێسایە.
تاخورک: گالیسکەی سەر بەفر.

سەرچاوە:

Josif Brodskij
Oas i öknen
I urval av Werner Aspenström och tolkade tillsammans med Anna Aspenström
FIBs Lyrikklubb/Tidens förlag. Stockholm, 1987